

A testnedvek ünnepélye

Adonisz (Ali Ahmad Szaid Eszber) 1930-ban született egy észak-szíriai hegyi faluban. Költő, esszéíró, műfordító, előadó, tanár, lapszerkesztő, közéleti szereplő; jó néhány kitüntetés és irodalmi díj birtokosa (2011-ben Goethe-díjjal, 2014-ben – Yves Bonnefoy társaságában – Janus Pannonius-díjjal tüntették ki, s ebből az alkalomból a PEN Club és a Pluralica Kiadó *Tükör Orfeusz* címen jelentette meg a költő válogatott verseit), több ízben jelölték Nobel-díjra. Húszéves kora óta nagyvárosok: Damaszkusz, Bejrút, Párizs lakója, a világ metropolisainak vándora, örök úton levő, „bolygó arab”, a távolodás/a távolodva közeledés versben bujdosó peregrinusa. Alighanem remekül szót értene egy másik nagy peregrinussal, a zenében bujdosó Liszt Ferencsel. Meditatív lírája – „a nappalok antológiája és az éjszakák ontológiája” – keleti hagyományokat és modern nyugati hatásokat ötvöz, formák és megközelítések káprázatosan gazdag változataiban. Aki a világhálón utánanéz, meggyőződhet róla, milyen vulkanikus öserő lüktet verseiben, kivált ahogy szerzőjük előadja őket; alagutat lehetne fúrni velük a gránitsziklába. Salah Stétie írja Adonisz kapcsán: „A nagy költő nem játékos: elkötelezett fia fajtája emlékezetének, egyszerre természeti és természetfölötti gyermek” (gondoljunk Petőfire!).

Pályája elején, tizenhét éves korában magára öltötte a föníciai istenség, Adoni nevét, aki aztán Adoniszként, Kosztolányi szavaival „kedves istenfiúként” kebeleződött be a görög mitológiába. Korunk egyik legnagyobb arab nyelvű költője a szó legteljesebb értelmében világlírat művel – magyarán őt is elérte a Kommunista kiáltvány „Burzsoák és proletárok” című fejezetében megjövendölt végzet: „A nemzeti egyoldalúság és korlátok közé szorítottság egyre inkább lehetetlenné válik, és a sok nemzeti és helyi irodalomból világirodalom alakul ki.”. Távol tartja magát mindentől, ami megfészkelés, berendezkedés és meggyökeresedés, eközben szüntelenül érzékelteti, hogy mitől távolodik. Például a közel-keleti indíttatásoktól, a szufi misztikától. Nem vállal azonosságot a távolságokkal, melyeket bejár. Megteszi őket; a távolságok arra valók.

Adonisz kedvelt toposzai: egy költői mitológia építőkövei. Verseiben a fa, a fű, a rózsza, a tükör, a mennydörgés, a villám, a vízözön, a tűz, a szél, a por nem(csak) önmagukat jelentik, hanem képviselnek, „üzennek” is valamit. „Adonisz olyan világot teremt újjá – állapítja meg Jacques Lacarrière –, ahol keverednek az évszázadok és az arcok a szavak fénylő porának fundamentumán. Alakokat, gesztusokat, fordulatokat, érzelmeket halmoz egymásra, hogy versről versre feledhetetlen képek és látomások letörölhető és újraírható pergamenjét hozza létre.” A modern arab költészetnek – nem mellesleg – új irányt szabó szóművek látszólagos egyszerűsége, végsőkéig lecsupaszíttósága mögött (ahogy tágul a látóhatár, úgy szűkül a kifejezőmód) egy zárt, ezoterikus világ rejlik, amelynek fölfejtésére mi, laikus olvasók aligha vagyunk alkalmasak, s amelynek egyenértékű visszaadására vagy akár csak megközelítésére az arabusul nem tudó, s emiatt közvetítőnyelvre fanyalodó fordító-átköltő nem vállalkozhatott, legföljebb arra – erősen remélve, hogy nem költötte át Herz szalámivá a Gangesz partjait –, hogy megsejtenni próbálja e költészet nemes nagyszerűségét, magasztos tisztaságát, nyelven túli mágiáját. A többszörös transzformációt talán a költői jelentés kevésbé sínylette meg, mint a szó szerinti értelem.

A görög mítosz szerint Adonisz szépsége magát a szépség istennőjét, Aphroditét is rabul ejtette. Adonisz vadászat közben halálra sebezte egy vadkan, kiömlött véréből sarjadt a kőkörscin virága. Az ókorban Adonia-ünnepet ültek Adonisz emlékezetére. Legyen ez az ízelítőnek szánt verscsokor a magyar versértők Adonia-ünnepé, tisztelgésül Adonisz, a szír poéta életműve előtt!